

פרשת השבוע על פי התיבות שלום

שמות

ענין הגלות בעם ישראל

א.

עניני גלות וגאולה תופסים חלק גדול בתורה ובמצוות עם ישראל. כבר במעמד הנשגב של ברית בין הבתרים, כאשר נקבע שבני ישראל הם העם הנבחר היה דבר ה' אל אברהם אבינו, ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ולפני כן נאמר והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליה, ודרשו חז"ל (ב"ר מד, כ) דגרמו בזה גם שאר ד' הגלויות, אימה זו בכל, חשיכה זו מדי, גדולה זו יון, נופלת עליו 10 זו אדום. היינו שכבר בכרית בין הבתרים הראה לו הקב"ה את כל הצרות והיסורים שישראל עתידים לעבור. ולכאורה הוא תמוה, שהרי גלות היא עונש על עוונות, שמפני חטאינו גלינו מארצנו, ואיך רמו לו הקב"ה על הגלויות בשעה שעוד לא היו חטאים שהם הגורם לגלות. וביותר תמוה ענינה של גלות מצרים, על מה נגזרה ומה היתה תכליתה, דהרי ירדו לשם שבעים נפש צדיקים קדושים וטהורים ויצאו משם משוקעים במ"ט שערי טומאה, ומה ענין גלות זו. עוד יש לתמוה למה לא התפלל אברהם 20 אבינו להשי"ת לבטל גזירת הגלות, והלא כששמע את שגזר על סדום ועמורה אפי' עליהם נעמד להתפלל ולהפציר כ"כ אף שהיו תכלית הניגוד שלו, וכאן בשמע שבניו עם בני ישראל יסבלו צרות כה רבות, והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו, לא מצינו שהתפלל להקב"ה רוע הגזירה. ובכלל צ"ב מה פשר כל הגלויות שהן כחלק בלתי נפרד מהותו של עם ישראל, שכבר קרוב לארבעת אלפים שנה מעת שנהיו ישראל עם הנבחר, ורק במיעוטם היו על אדמתם בטובה ושלוה, ועיקר ימיהם בגלות תחת ארביהם.

וסובלים כ"כ הרבה צרות, ואיך מתקיימת תכלית הבריאה שהיא בשביל ישראל. אך באמת כל השקפה זו על מהות עם הנבחר בטעות יסודה, העם הנבחר לא גבחר בשביל להעניק לו טוב גשמי נפסד ופחות ערך, עם ישראל נבחר ליעוד גבוה מאד, למלא את היעוד העליון של הבריאה, כמאחז"ל שתכלית הבריאה היא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, שישראל יתדבקו בהשי"ת ויהיו לו ית' דירה בתחתונים. והבחינה של עם ישראל אינה להוה 10 חולף, כי אם לעתיד הנבחי הנשקף להם כאשר יתמלא היעוד שלשמו נבחרו. מקומו של עם ישראל בבריאה הוא ע"ד הנשמה קטן, שבעוד שכל אבר מאברי האדם תופס מקום הרי הנשמה אינה תופסת שום מקום והיא הנותנת חיות בכל הגוף בבחי' ואתה מחיה את כולם, כך ישראל הם אור הנשמה המאיר את כל הבריאה, שאתה מחיה את כולם, אבל אינו תופס מקום ואינו ניכר כלל. תכלית הבריאה היא בשביל ישראל עם הנבחר, בשבילם ברא הקב"ה את כל העולם, אך לא לגשמיות נבחרו אלא להיות 20 אור הנשמה, החלק אלוך ממעל שבבריאה, שיתדבקו בו ית' ויהיו לו דירה בתחתונים, שזה תכלית כל התורה ותרי"ג מצוות שיהודי יהיה רבוק בהשי"ת, וזה כאמור תכלית רצון העליון בבריאת העולם שיהיה לו דירה בתחתונים. אם אמנם הדירה הזאת תופסת מקום קטן מאד בכלל הבריאה, עם ישראל הוא מיעוט קטן ביותר מכלל האנושות, אבל הם בבחי' הנשמה שאינה נראית כלל והיא הנותנת חיות בכל האדם.

ודכה"ק מאירין לעיינין שאמנם הגלויות אינן באות עבור חטאים אלא הם חלק מסדר הבריאה, אלא שאילו היו עושים את רצון ה' ולא היו חוטאים היה מגיע התיקון הגמור והיה משתנה לוח הזמנים מעיקרו ונהיה סדר חדש בבריאה מבלי גלויות. אולם הא גופא טעמא בעי, מדוע באמת קבע הקב"ה מראשית הבריאה שהעולם יהיה עולם התלאות ועם ישראל יעבור בו כ"כ הרבה יסורים וגלויות, וכמו שפירש רש"י עה"פ והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו, רמו לצרות וחושך של גלויות, ואיך זה שכבר 10 מתחילה קבע הקב"ה שרוב ימי עולם יהיו ישראל בחשכות. וזו תמיהה רבתי המעיקה על לבו של אדם, מדוע נקבע כך גורלו של עם הנבחר להיות רוב ימיהם בגלות וצרות, והלא אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו, ובמה מתקיימת בחירתו ומעלתו של עם הנבחר.

ובאמת הרי אין אנו מבינים כלל מהות הבריאה וטודותיה, לשם מה ברא הקב"ה את כל הבריאה. אך יש להתבונן כמה שביארו קדמונינו בטעם הבריאה שהוא כי מדרך הטוב להיטיב, והיה רצון העליון ית"ש בבריאת עולמו להיטיב לברייתו. ובודאי שאין הכוונה להטבה גשמית אלא לתכלית הטובה שאין למעלה הימנה שבשר ודם יוכל לזכות לאור השכינה, לאור מופלא רום מעלה, שהם השגות כאלו שאין להם כל שייכות לקרובי חומר. ולכאורה נשאלת השאלה הרי הקב"ה ברא את כל הבריאה בשביל ישראל, ולמעשה אנו רואים שרובא דרובא של העולם הם המון גויים לאין תכלית, ועם ישראל הוא מיעוט קטן מועיר שאינו ניכר כלל בבריאה,

וזה גם פשר כל הגלויות שישראל עוברים, שכל ענינים בכדי לצרף ולזכך את ישראל שיהיו ראויים ליעודם הנשגב להיות עם הנבחר, בבחי' דירה להשי"ת בתחתונים. וכמו שהקשינו בענין גלות מצרים, שירדו שמה שבעים נפש צדיקים קדושים וטהורים, ויצאו משם משוקעים במ"ט שערי טומאה, ומה הועילה כל הגלות, אלא דעיקר מטרת הגלות היתה לזככם, לא ויזכך מחטאים אלא לזכך נשמותיהם שיהיו ראויים לקבל את התורה. עד"ז 10 כל הגלויות נעשו בכדי לזכך את ישראל שיהיו ראויים להגיע לתכליתם. וזהו שאמר הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים ידע תדע כי גר יהיה זרעך, בכלל זרעך אין הכוונה לישימעאל ועשו שכל ימיהם בשובה בעוה"ז, כי אם לבני ישראל שהם העם הנבחר לה', וע"ז נאמר לו "ידע תדע", לשון זה מורה על קביעת מצויאות, אין זה דבר הניתן לבחירה אלא כך חייב להיות, אם ברצונך שזרעך יהיה העם הנבחר הריהם מוכרחים לעבור את הויכוח שנועד להכשירם למעלתם העליונה, שבלי זה לא יוכלו להיות עם הנבחר, וע"כ לא היה מקום שאברהם יתפלל לבטל 20 זאת. זו היא המטרה של כל הגלויות, ומצויאות עם ישראל הרצופה יסורים, לזכך את ישראל שיהיו ראויים לתכלית, ההתחלה היתה כבר מורעך, כדאי שמעת לידתו של יצחק נמנית הגלות, ואח"כ כל קושי השעבוד בגלות מצרים לזככם ולהכשירם לקבלת התורה, וכן אח"כ בכל דור ודור הויכוח

והיה ית' ויהיו לו דירה בתחתונים, שזה תכלית כל התורה ותרי"ג מצוות שיהודי יהיה רבוק בהשי"ת, וזה כאמור תכלית רצון העליון בבריאת העולם שיהיה לו דירה בתחתונים. אם אמנם הדירה הזאת תופסת מקום קטן מאד בכלל הבריאה, עם ישראל הוא מיעוט קטן ביותר מכלל האנושות, אבל הם בבחי' הנשמה שאינה נראית כלל והיא הנותנת חיות בכל האדם.

בכדי שישראל יוכלו להגיע למדרגה של קבלת התורה שהיו אז בבחי' אני אמרתי א' אתם ובני עליון כולכם, שלשם כך הריהם צריכים לעבור את הויכוח של גלות מצרים, ולתכלית הזאת לא הפריע מה שירדו לשם צדיקים ויצאו משם משוקעים במ"ט שערי טומאה רח"ל, כי תכלית רצון ה' היה הויכוח שיוזכרו שם ישראל בכדי שיהיו ראויים ומוכשרים לקבל את התורה במדרגה הראויה. ורמז לו עוד על כל ד' הגלויות שיצטרפו ישראל לעבור אח"כ שתכליתן להביא לאורו של משיח, שע"י הויכוח שעוברים בהן נהיים ישראל מוכשרים ומסוגלים לקבל את אורו של משיח.

וזה גם ב' מאחז"ל (ברכות ה.) תניא רשב"י אומר שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורים, תורה וארץ ישראל והעולם הבא. הב' מדוע ג' דברים אלו משיגים רק ע"י יסורים מפני שענינם אור, ובכדי להגיע לאור צריכים לעבור זיכור, כמו שבכללות הבריאה להגיע לאורו של משיח צריכים לעבור את הויכוח של ד' הגלויות כדי שהחומר יהיה מסוגל לקבל את גילוי אורו של משיח, כך בג' דברים אלו צריכים לעבור זיכור ויסורים כדי לקבל את האור שבהם. וכמו שאחז"ל על התורה (ברכות טג:) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שע"י הוא מגיע לאור התורה. וזה גם ענין יסורי ארץ ישראל, שרק ע"י זיכור יכולים להגיע לאור שיש בארץ ישראל. וכן את אור עוה"ב בבחי' עולמן תראה בחיך. וכן את אור השבת ואור הקדושה משיגים רק ע"י זיכור. שאמנם הם בבחינת מתנה, אבל בשביל לקבל את המתנות צריך כלי קיבול, וזה רק ע"י זיכור המכשיר את הכלי לקבל את האור. וזה שייך הן בכללות הענינים בנוגע לכלל והן בענינים הפרטיים של כל פרט, שכל העולם על היסורים והתלאות וכל הסבל שסובלים עליו אדמות הכל מביא לתכלית הבריאה בהתגלות אורו של משיח, וחלק של מדרך הטוב להיטיב.

והעולה מזה שכל הבריאה מתקדמת כל הזמן לעבר תכליתה, לא כפי שנראה לכאורה שהבריאה מיטלטלת ללא מטרה וכביכול בניגוד לכל תכלית, אלא כל המצב הזה מקרב ומביא לתכלית הבריאה להיטיב לברואיו בתכלית ההטבה שהיא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, ע"י הויכוח שזה מוכן את יהודי. ומעצם הגלות גופא הגאולה נבנית, דלפום עומק הגלות ושפלותה כך היא גדלות הגאולה ורוממותה, וכדאיתא בבאר אברהם (פר' שמות) לבאר הענין מדוע הניח הקב"ה לישראל בגלות מצרים לשקוע עד כדי כך במ"ט שערי טומאה, כי מדרגת הגאולה היא בהתאם לעומק הגלות, שככל שכת הסט"א יותר חזק ומתגבר מאד, הרי כאשר מתגברים על הסט"א ונגאלים ממנה, מתגלה כת הקדושה במדרגה יותר גבוהה. וכיון שהיו עתידים להתגלות גילויים עליונים כ"כ ביציאת מצרים וקבלת התורה ע"כ היו צריכים לעבור מקודם את קושי הגלות, שיהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, מצב שלא יכול להיות גרוע ממנו, שאם היו נופלים ח"ו בשער הנו"ן כבר היו בסכנה שלא תהיה להם תקומה, והכל כדי שמתוך כך יוכלו להתעלות אח"כ למדרגה העליונה להכנס אל הקדושה.

ולאור זה יתבאר היטב מד"א בספ"ק באר מים

לעם הזה, שכאשר יהודי מתחזק בעבודת ה' הרי זה לעומת זה מתגבר היצה"ר כנגדו, וכמה שמתגבר יותר מתגבר עליו היצה"ר בכחות יותר חזקים כדי לשלול ממנו את מה שהשיג, וע"י המלחמה הקשה הזאת מגיע יהודי אח"כ לקבל מדרגות יותר גבוהות. וזה הסיב לו הקב"ה, עתה תראה אשר אעשה לפרעה וגו', שעתה תראה שיתגלה אור גדול כ"כ ביציאת מצרים וקבלת התורה, אשר משום כך היו צריכים קודם לזה להשלים עוד את קושי השיעבוד. כי כל ההארות הגדולות שהיו ביציאת מצרים ואח"כ בקבלת התורה הכל נמשך ע"י קושי השיעבוד שעברו ישראל בגלות מצרים.

ובזה י"ל מאחז"ל במדרש (קה"ר ג, טו) עה"פ וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, טוב זה יצר טוב, טוב מאד זה יצר הרע. שהוא תמוה, שקוראים ליצה"ר טוב מאד. אלא הכוונה ע"פ האמור, שדוקא באמצעות ההתגברות על היצה"ר מסוגל יהודי להגיע למדרגות יותר גבוהות בעבודת ה', מדרגות שמבלי היצה"ר לא היה מגיע אליהן. ונמצא שבריאית הקב"ה את היצה"ר היא טוב מאד, שאמנם קשה מאד לעמוד כנגד היצה"ר, אך תכלית בריאתו היא שעל ידו עולה ומתעלה יהודי ומשיג מדרגות יותר גבוהות בקדושה, לכן נקרא היצה"ר טוב מאד. וכמבואר שהגאולה נבנית מתוך עומק הגלות.

וזה גם ענין ואחרי כן ויצאו ברכוש גדול, שאין הכוונה לכלי כסף וכלי זהב דהאם לזה יקרא רכוש גדול, אלא הכוונה שכאשר יצאו משם יתעלו למדרגת העם הנבחר ויזכו לקבלת התורה, וזהו פי' ועבדום וענו אותם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, שמתוך הגלות יגיעו אחרי יציאת מצרים להיות העם הנבחר ולקבלת התורה, שאין לך רכוש גדול מזה. ועפ"ז יש לפרש מדוע הפ' והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו הוא רק מחמת החושך של ד' הגלויות ולא מחמת גלות מצרים שנאמרה לו בפירוש באותו מעמד, כיון שעל גלות מצרים נאמרה לו הכטחה שאחרי כן יצאו ברכוש גדול, אבל על ד' הגלויות עדיין לא היה לו גילוי שאחרי כן יצאו ברכוש גדול, לכן נפלה עליו אימה חשכה גדולה.

וזה מה שאמרו חז"ל (תגינה ה.) כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם, שנקטו לשון כזה, אינו מהם, שאינו נחשב מישראל, כי ההסתר פנים הוא שמביא את ישראל להיות העם הנבחר, ומתוך כך מגיעים למדרגות הגבוהות של עם ישראל, וממילא כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם, שאין לו את האמצעי המביא להיות העם הנבחר. ההסתר פנים הוא הפרודות להגיע דרכו אל האור הגדול המיועד לישראל, וכל שאינו בהסתר פנים הרי אין לו הזדמנות להגיע למדרגה של ליהנות מזיו השכינה. וכאשר יהודי חי בטוב ובנעימים, עליו לבדוק עצמו היטב אם אינו ח"ו בכלל זה שכל שאינו בהסתר פנים וכו'. מתוך כל היסורים נעשה יהודי יותר קרוב להש"ת, וכל הד' גלויות מביאות אל תכלית היעוד של עם ישראל, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, שאם ירדו למצרים שבעים נפש קדושים וטהורים ויצאו משם משוקעים במ"ט שערי טומאה, אמנם זכו לקבלת התורה שזה הרכוש הגדול עמו יצאו מהגלות. וכן בכל גלות יתקיים לבסוף ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, כי מדרך הטוב להיטיב והטוב הוא לעתיד.

ויהודי צריך להאמין שמכל היסורים הרי הוא מתקרב להש"ת, ואו לא יהיה בבחי' לשוא הכיתי את בניכם (ירמיה ב.) שצריך להאמין באמונה שלמה שכל מה שעוברים הכל הוא להביא לקראת הטוב, שמדרך הטוב להיטיב שיוכלו להשיג דרגת או תתענג על ה', שזו תכלית כל התורה והמצוות הדביקות בה.

הקב"ה ברא את כל הבריאה, בריאה גדולה כ"כ, והכל רק אמצעים להביא אל התכלית שיהודי יגיע לדביקות בה', ע"ד הנשמה שאינה ניכרת אבל היא הנותנת חיות בכל הגוף. וכל הגלויות והצרות הם להביא לתכלית הזאת. והר"ז נותן ליהודי מבט אחר על כל הבריאה, כאשר יודע שכל הבריאה נבראה כדי שיהודי יגיע לדביקות בהש"ת, זה התכלית מכל הבריאה, והתכלית הזאת נעלמת בבריאה כמיעוט שבמיעוט ע"ד הנשמה שאינה ניכרת כלל, ויכולים להשיג את התכלית הזאת גם ע"י כח הטוב שתכליתו הדביקות בה', ע"י שבת וע"י אמונה, שע"י מיד נגאלין, כי זהו תיקון הבריאה שנתארה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, שאם אמנם איננו יודעים ומבינים כלל את סודות הבריאה ומהותה, אבל גילו לנו חז"ל שזאת תכליתה.

וע"פ כל האמור הרי לא רק שזה שהעולם כולו הוא עולם התלאות והצרות, ועולם חשון ומלא תאוות, אין זה סתירה לתכלית הבריאה שמדרך הטוב להיטיב, אלא שכל זה הכנה להגיע לטוב האמיתי שילוד אשה קרוץ מחומר ויכל להגיע לאז תתענג על ה' וליהנות מזיו השכינה, כמ"ש המסלת ישרים שזה התענוג שאין למעלה ממנו. שלמען זאת ברא הקב"ה את הבריאה, ואת העולם הזה שבו יש תלאות ויסורים ותצרות, ומאידך יש בו תורה ועבודה, כי באמצעות העולם הזה יכול יהודי להגיע לתכלית ההטבה להתענג על ה', שע"י היסורים והויכוח שעוברים בעוה"ב וע"י היגיעה שיהודי מתייגע בתורה ועבודה, הריהו מגיע לתכלית רצון ה' בבריאה להיטיב לברואיו, שהברואים הקרוצים מחומר יגיעו למדרגה של אז תתענג על ה' וליהנות מזיו השכינה. ורצה הקב"ה שישראל לא יאכלו נהמא דכסופא, ורק באמצעות עולם זה של תלאות ונסיונות ניתן להגיע לתכלית הטוב, ובאמת מלאכים ושרפים שאינם נמצאים בעולם זה אינם יכולים להגיע למה שישארל יכולים להגיע. יש מי שמגיע לתכלית הזאת עוד בעולם הזה, ויש מי שאינו מגיע לזה רק בעוה"ב, אך זוהי תכלית הבריאה שילוד אשה יגיע לאז תתענג על ה'.

וזהו ענין ד' הגלויות שהתורה ק גילתה עליהם כבר בראשית הבריאה במאמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום שהן ד' הגלויות בבל מדי יון ואדום, שכל אלו הגלויות מביאות לרוח אלקים מרחפת על פני המים זה רוחו של מלך המשיח. ענין רוחו של משיח הוא שאו יתקיים ומלאה הארץ 36 דעה את ה' שזו כל תכלית הבריאה שבראה הקב"ה להיטיב לברואיו, כאשר תתקיים בשלמות התכלית של אז תתענג על ה' וליהנות מזיו השכינה. וכל ד' הגלויות מטרתן היא הויכוח שהן מוככות את ישראל ומכינות ע"י להופעת אורו של משיח. והויכוח אינו דוקא על חטאים, אלא משום שכדי שהחומר יהיה מסוגל להגיע לגילוי אלקות של ליהנות מזיו השכינה עליו לעבור זיכור. וכל' הוזה"ק (ח"א פג.) אי לא נחתו בקדמיתא למצרים ולא יצטרפתן תמן לא הוי עמא יחידיאה דיליה, ועד"ז הם כל הגלויות שהן בכלל מדרך הטוב להיטיב. וזאת גילה הקב"ה לאברהם בבית בין הבתרים, שעל גלות מצרים אמר לו בפירוש ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם, ויהיה ליהם ערבות ויש עזרה ויגושיהם ויגדושיהם הרל

והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל

א.

13

וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא הנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל. ויאמר זשה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה. וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו א' מתוך הסנה וגו'. ויאמר אל תקרב הלום של געליך זעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא. יש לבאר ענין המראה הגדול הזה אשר הראה הקב"ה למשה טרם שלחו דמשמע שבמראה הזה טמון סוד השליחות.

והי"ל הענין ע"פ מד"א בספ"ק בכ"י מאה"כ (דברים טז) כי בחפזן יצאת מארץ מצרים, והיות שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, ואם היו נופלים בשער הנו"ן היו ח"ו אבודים, לכך היתה יציאת מצרים בחפזן, פן בהשארים עוד מעט יפלו ח"ו לשער הנו"ן. אכן צריך ביאור זה גופא מדוע סבב הקב"ה שישארו במצרים עד הרגע האחרון, ומדוע לא הוציאם קודם ששקעו במ"ט שע"ט שלא יהיו בסכנת אבדון. אלא עומק הענין בזה עדי"מ לגרעין הורע הגורע בארמה, דקודם מרקיב הגרעין עד שלא יגשאר בו כי אם קוסטא דחיותא ואו מתחיל להצמיח. כי לא תתכן צמיחה מתודשת אלא כאשר קדם לה ההערר, וכל זמן שלא נרקב הישן אין החדש יכול לצמוח. אמנם אם יתרקב לגמרי ולא תשארו הקוסטא דחיותא כבר גם כן לא תתכן הצמיחה. וזמן הצמיחה המתודשת הוא כאשר הגרעין נמצא בין ההערר והקיום, שכולו נרקב מלבד הקוסטא דחיותא. ועל דרך זה היה ענינם של ישראל במצרים, שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה בח"י העדר גמור מלבד הקוסטא דחיותא שנסארה בהם שלא נפלו לשער הנו"ן. ודוקא אז בין ההערר לקיום היה זמן צמיחתם המתודשת, שהוציאם הקב"ה מצרים ונולד עם חדש העם הנבחר לה'. וזה ענין כי בחפזן יצאת מארץ מצרים, שקודם לכן א"א היה להוציאם, וגם לא מאוחר יותר שתשארו הקוסטא דחיותא מכחה יוכלו להגאל, ברגע זה שבין ההערר והקיום, הוא הזמן הראוי לצמיחה המתודשת של העם הנבחר. וזהו ענין המראה הגדול שהראהו הקב"ה למשה בראשית שליחותו, והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, כחות הטומאה הולכים ומכלים את כלל ישראל, אבל הסנה איננו אוכל, שאינם נשרפים לגמרי אלא נשארו בהם עדיין קוסטא דחיותא. ועל זה התפלא משה ויאמר אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה, משה תמה מהו כח הקוסטא דחיותא שבהם, ואיך יתכן שהם שרויים בטומאה כזו ואעפ"כ אינם נשרפים מגודל הטומאה לגמרי.

15

משה וירא מלאך ה' אליו

אמנם ענין הקוסטא דחיותא שנמצא בהם הוא כמאחז"ל בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים. והיינו שבמצרים לא היה להם מאומה שהרי שקעו במ"ט שערי טומאה, ורק שורש האמונה נשאר בהם, כדאייתא בחסד לאברהם (פ"ד ענף כ"ב) שהאמונה היא בחינת כח ההיולי, שהיא שורש נשמות ישראל שהם חלק ה' עמו, ובחינתו יורדת עד בחי' תחתונה שבנפש אדם וכו', לכן מאמינים בני מאמינים נקראו, ר"ל שכן יסוד נפשם שורש האמונה והאמת, ע"כ. והיינו דגם כאשר יהודי נמצא במצבים השפלים ביותר ומשוקע במ"ט שערי טומאה, חי וקיים כח האמונה בפנימיות נפשו. והאמונה היא בחי' הקוסטא דחיותא, ממנה תחילת הצמיחה המתודשת. וע"ז טען משרע"ה והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, שהיה סבור שגם האמונה כבר פגומה אצלם, שלגודל השומאה שבה הם נמצאים לא יתכן שנשארה אצלם האמונה בטהרתה, ואם כן לא נותר בהם קוסטא דחיותא. ולכך אמר אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה, איך יתכן שנשארו בהם הקוסטא דחיותא של טורה האמונה על אף גודל אש הטומאה. והשיב לו הקב"ה, של געליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, המקום אשר אתה עומד עליו מרומו על בני ישראל שאתה עומד ומדבר אודותם, ישראל הם קודש קדשים, ואף בהיות יהודי משוקע במ"ט שערי טומאה קיים בו כח האמונה, כמאמר מין הר"ן מלכו"בין זי"ע, שעל יהודי להאמין שהוא מאמין, ואף כשאינו מרגיש כן יאמין כי בפנימיות נפשו מאמין הוא אלא שעבים מכסים ממנו את אור האמונה. האמונה מושרשת בפנימיות נפשו של יהודי מאבות אבותינו, כמאמר הקב"ה למשה (שמו"ד ג, יב) בניי מאמינים בני מאמינים הם. ואף שהסנה בוער באש הסנה איננו אוכל, שבכל מצב שהוא לא נכבה כח האמונה בפנימיות נפשם, ויש בהם את הקוסטא דחיותא שמכחה יוכלו להיגאל ממצרים.

בעוד אופן י"ל ענין וירא מלאך ה' אליו בלבת אש וגו' והסנה איננו אוכל, על יסוד המבואר שכחו הרוחני של יהודי אינו נאכל ונשרף לגמרי. והנה כתיב להלן, ראה ראיתי את עני עמי וגו' כי ידעתי את מאמרי. ואיתא ע"ז במדרש (שמו"ד ג, כב) ראיתי לא נאמר אלא ראה ראיתי, אמר לו הקב"ה, משה אתה רואה ראיה אחת ואני רואה שתי ראיות. וי"ל בזה, ע"פ מאמר מין הק' מקוברין זי"ע, שהגורע ביותר הוא כאשר יהודי משלים עם מציאותו הרוחנית כמות שהיא ואינו עמל לשנותה. שכל זמן שיהודי אינו משלים עם המציאות, מצפוניו מייסרו על מצבו הרוחני וחש כי חיים שכאלה אינם חיים, תובעתו נפשו לעמול ולהתייגע כדי להגיע להתחדשות, ואז אינו אבוד. זה כח הקוסטא דחיותא הגדול ביותר,

תביעת הנפש שאינו משלים עם מצבו, וזוה תחילת הצמיחה. והוא עדי"מ לאדם שנפל לבור עמוק, שכל זמן ששומעים אותו לבכות ולצעוק, אתה הוא שעודנו חי, וכאשר אין שומעים את צעקתו סימן שנפילתו קשה ביותר והכרתו אינה עמו. על דרך זה גם ברוחניות, יהודי שיש לו הכרת אלקות גורם זאת לו יסורי הנפש התובעתו להתעלות ואינו משלים עם מצבו, וזה הקוסטא דחיותא לצמיחתו המתודשת. וזה פ"י ראה ראיתי את עני עמי, אתה רואה ראיה אחת ואני רואה שתי ראיות, דמשרע"ה אמר הן בני ישראל לא שמעו אלי, שהיה סבור שכבר אינם שומעים כלל לדבריו בהיותם מיואשים לגמרי, שהשלימו עם המציאות שמשוקעים במ"ט שערי טומאה, וע"ז השיב לו הקב"ה ראה ראיתי את עני עמי שאני רואה שתי ראיות, אתה רואה רק את החיצוניות, ואני רואה הן את החיצוניות והן את הפנימיות שבפנימיות, כי ידעתי את מאמרי, היינו שרואה אני את גודל הכאב בפנימיות נפשם אשר צעק לבס אל ה' על שפל מצבם. ואף שבחיצוניות צעקו הם משוקעים במ"ט שערי טומאה, בפנימיות שבפנימיות נפשם הינם מלאים בכאבים ויסורי הנפש ומשועים לגאולתם ופדות נפשם. וזה י"פ גם במאמר של געליך מעל רגליך, היינו שתוריד את החיצוניות העוטה על הפנימיות, או תראה כי בפנימיותם אדמת קודש הם.

זו הקוסטא דחיותא הנשארת תמיד אצל יהודי, שהקב"ה מעיד עליו כי ידעתי את מאמרי, וכמאמר מין הק' מקוברין זי"ע, ממעמקים קראתיך ה', מעמקי הקליפות, עדי"מ י"ל גם ממעמקי הנפש, שאף כאשר יהודי נמצא במצב שבחיצוניות כבר אינו מסוגל לקרוא לה', הרי ממעמקים קראתיך ה', במעמקי נפשו הוא מיוסר וכאוב ונפשו מייחלת לה'. וכדאייתא בספ"ק שישראל במצרים היו כמד"כ סגור עליהם המדבר, היינו כח הדבור, שלא היה להם בחי' דבור לדבר לפני השי"ת. ורק אנהו היתה להם, שזו היתה האתחלתא דגאולה, כדכתיב ויאנחו בני ישראל ויועקו ותעל שועתם אל הא' וישמע א' את נאקתם, כל אלו הם לשונות של אנהו בלא דיבור, שנאנחו לפני ה' בפנימיות נפשם מתוך יסורי הנפש שלא השלימו עם מצבם. וזה היה הקוסטא דחיותא שממנו שורש הגאולה, כמרומו בסנה אשר איננו אוכל. וכמו בגאולת הכלל כך גם בגאולת הפרט, כאשר יש ליהודי תביעת הנפש ויסורי מצפון ואינו משלים בשום אופן עם המציאות, ומחפש את כל העצות איך להתחדש בצמיחה מתודשת, זה כח הגאולה הגואלו מכל המצבים הקשים ביותר ומביאו לצמיחה חדשה.